

**O'ZBEK VA ISPAN TILIDAGI
FRAZEOLOGIZMLARNING QIYOSIY TAHLILI**

Shermamatova Dilnura Akmaljon qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Roman-german filologiyasi 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Anorboyeva Soliha Asqarjon qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari

universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'zbek va ispan tilidagi frazeologik birliklar tahlil qilingan. Tadqiqotda taqdim etilgan maqsad ikki xalqning tilida shakllangan iboralar orqali ularning milliy tasavvurlarini, madaniy dunyoqarashini va obras yaratish uslublarini o'rganishdir. Frazeologizmlar semantik va kontekstual jihatdan solishtirilib, o'xshash va farqli tomonlari ochib berilgan. Maqolada keltirilgan tadqiqot natijalari frazeologik birliklardan tarjimada to'g'ri foydalanish hamda ularni chet tilini o'rgatishda va o'rganishda samarali qo'llash usullarini yoritadi.*

Kalit so'zlar: *Frazeologizm, ispan tili, o'zbek tili, semantik tahlil, iboralar, obrazli ifoda, kontekstual tarjima, metaforik iboralar.*

Abstracto: *En este artículo se analizan las expresiones idiomáticas en uzbeko y español. El objetivo del estudio es conocer las ideas culturales, la forma de ver el mundo y el uso del lenguaje figurado en las dos lenguas. Las expresiones se comparan según su significado y uso en el contexto, mostrando similitudes y diferencias. Los resultados del estudio ayudan a usar correctamente estas expresiones en la traducción y también en la enseñanza y el aprendizaje de lenguas extranjeras.*

Palabras clave: *Fraseologismo, lengua española, lengua uzbeka, análisis semántico, expresiones, lenguaje figurado, traducción contextual, expresiones metafóricas.*

Har bir xalq tili - o'ziga xos madaniyat va tafakkur mahsuli bo'lib, undagi frazeologik birliklar ana shu madaniyatni aks ettiruvchi vositadir. Frazeologizmlar xalqning asrlar davomida to'plagan tajribasini, dunyoqarashini, qadriyatlarini o'zida mujassamlashtirgan iboralardir. Til o'rganishda yoki tarjima amaliyotida frazeologik birliklarni to'g'ri tushunish va mos tarjima qilish, ikki xalq madaniyati va til qurilishidagi tafovutlarni chuqur anglashni talab etadi. Ushbu maqolada o'zbek va ispan tillarida uchraydigan frazeologizmlar semantik va kontekstual jihatdan taqqoslab o'rganiladi.

Frazeologik birliklar va ularning xususiyatlari: Frazeologizmlar - kamida ikki so'zdan iborat, ko'chma ma'noga ega, mustahkam tuzilmadagi iboralardir. Ular grammatik jihatdan bo'linuvchi bo'lsa-da, ma'nosi yaxlit bo'ladi. Masalan, o'zbek tilidagi *ko'z tegmoq, tishi yomon odam* iboralari ko'chma ma'no ifodalaydi. Ispan tilida ham shunga o'xshash iboralar mavjud: *Echar mal de ojo* (nazar tegmoq), *tener la lengua larga* (tili uzun bo'lish). Bu iboralar o'xshash vaziyatlarda qo'llaniladi, biroq ularning tuzilishi, metaforasi va tarixiy asoslari turlicha bo'lishi mumkin.

Iboralar va so'z birikmalari tilda erkin va turg'un uyushmalar sifatida mavjud bo'lib, frazeologiyada ular tuzilishi, semantikasi va stilistik xususiyatlari nuqtayi nazaridan o'rganiladi. Frazeologik birliklar - bu nutqqa daxldor, kamida ikki va undan ortiq mustaqil leksemalardan tashkil topgan, ko'chma ma'noli va obrazli ifodali birikmalardir. Ular tilning emotsional va ekspressiv qatlamini tashkil qiladi hamda xalq tafakkurining badiiy aksidir. Frazeologik birliklarni mustaqil lingvistik hodisa sifatida o'rganish bilan ko'plab olimlar shug'ullangan. Xususan, rus tilshunosligida V.V. Vinogradov (2003), A.V. Kunin (1964), N.N.Kirillova (1986), N.N.Kurchatkina (1981) kabi olimlar frazeologiyaning nazariy asoslarini ishlab chiqqanlar. Ularning asarlarida frazeologizmlarning tasnifi, strukturasi va tarjimadagi o'rni keng yoritilgan. Shuningdek, o'zbek tilshunosligida ham Z.Mamajonova, A.Karimov kabi tadqiqotchilar frazeologik birliklarning milliy xususiyatlari va tarjima masalalariga e'tibor qaratgan.

O'xshash frazeologizmlar: O'zbek va ispan tillarida ko'p hollarda

ma'nodosh frazeologizmlarga duch kelish mumkin. Quyidagi jadvalda ayrim misollar keltirilgan:

O'zbekcha iboralar	Ispancha iboralar	Ma'nolari
Tili uzun	Tener la lengua larga	Juda ko'p gapiruvchi
Qo'li ochiq	Ser generoso	Saxiy
Ko'z tegdi	Echar mal de ojo	Nazar tegdi
Quloq solmaslik	Hacer oídos sordos	E'tibor bermaslik
Qo'lini sovuq suvga urmaslik	No mover un dedo	Umuman harakat qilmaslik

Bu iboralar o'zaro ekvivalent bo'lishiga qaramay, ularning ishlatilish konteksti va obrazida madaniy tafovutlar mavjud.

Frazeologik birliklarning strukturaviy va semantik xususiyatlari: Empirik materialni tahlil qilish jarayonida ispan tilidagi frazeologik birliklarning o'ziga xos tuzilish xususiyatlari aniqlandi. Ularni strukturaviy jihatdan quyidagi modellar asosida tasniflash mumkin:

1. *Fe'l + ot*

- *Romper el hielo* – muhitni yumshatmoq, suhbatni boshlab yubormoq

(So'zma-so'z: "muzni sindirmoq" – o'zbekcha: suhbatni boshlamoq)

- *Tener madera de líder* – yetakchilik salohiyatiga ega bo'lmoq

(So'zma-so'z: "yetakchining yog'ochi bor" – yetakchilikka yaramoq)

- *Perder la cabeza* – hushini yo'qotmoq, (aqlidan ozmoq);

2. *Como + sifat/ot*

- *Como una fiera* – g'azablangan, jahl ustida harakat qiluvchi odam (vahshiy hayvordek)

- *Como si nada* – hech narsa bo'lmagandek, beparvo (go'yo hech narsa bo'lmaganday)

- *Como sardinas en lata* – siqilishib, tor joyda harakatlanmoq (konservadagi baliqdek tiqilinch);

3. Fe'l + predlog + ot yoki sifat

- *Salir por la tangente* – savolga to'g'ridan-to'g'ri javob bermaslik (o'zini chetga olish)
- *Estar por las nubes* – (narxlar, xarajatlar) nihoyatda yuqori bo'lishi (osmonni quchgan)
- *Andar con pies de plomo* – juda ehtiyotkorlik bilan harakat qilmoq (qo'rquvdan sekin yurmoq).

Shuningdek, frazeologik birliklar tarkibida **arabcha, hindcha so'zlar, avliyo va tarixiy shaxslar ismlari, raqamlar** kabi elementlar ishtirok etishi kuzatiladi. Masalan:

- *estar más perdido que Carracuca* — yo'ldan adashgan, tentak (Carracuca - xalq og'zaki ijodidagi obraz),
- *estar en sus trece* — o'z fikrida qattiq turmoq (13 raqami bilan bog'liq),
- *más vale pájaro en mano que ciento volando* — aniq foyda noaniq umiddan afzal.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, ispan tilidagi frazeologizmlar ko'pincha madaniy va tarixiy konnotatsiyalarga ega bo'lib, ularning to'g'ri tarjimasi uchun nafaqat lingvistik, balki madaniyatlararo kompetensiya ham muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbek va ispan tillarida frazeologik birliklar tilning obrazli ifoda vositasi sifatida katta ahamiyatga ega. Ularning qiyosiy o'rganilishi til o'rganuvchilarga ham, tarjimonlarga ham muhim metodik asos bo'la oladi. Frazeologizmlarning tarjimasi jarayonida faqat so'zma-so'z emas, balki madaniy kontekstda tahlil qilish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov A. Frazeologizmlar va ularning tarjima muammolari. – Toshkent, 2019.
2. Mamajonova Z. Til va madaniyat: Frazeologizmlarning madaniy kontekstdagi talqini. -Samarqand, 2020.
3. Centro Virtual Cervantes. Refranero multilingüe — Ispancha maqollar va ularning boshqa tillardagi mos keluvchi variantlari: <https://cvc.cervantes.es/lengua/refranero/>
4. АНОРБОЕВА, С. (2023). ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПЕРЕВОДЧИКА (НА ПРИМЕРЕ: БАКАЛАВРИАТ И МАГИСТРАТУРА). Journal of Pedagogical and Psychological Studies, 1(1), 120–127. Retrieved from <https://imfaktor.com/index.php/jopaps/article/view/524>
5. Anorboyeva S. ON THE CONCEPT OF TRANSLATION COMPETENCE AS A MULTISPECTIVE THEORETICAL CONCEPT //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2020. – Т. 8. – №. 8.
6. Solikha, A. (2024). DEVELOPMENT OF TRANSLATION COMPETENCE OF STUDENTS IN SPANISH LANGUAGE COURSES. ПЕДАГОГИК ВА ПСИХОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАР, 2(3), 9–12. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11178339>
7. ANORBOYEVA, S. (2024). DEVELOPMENT OF TRANSLATION COMPETENCE OF STUDENTS IN SPANISH LANGUAGE COURSES. Journal of Pedagogical and Psychological Studies, 2(3), 9–12. Retrieved from <https://imfaktor.com/index.php/jopaps/article/view/1263>